

מחיר „הספר“ חמשה ליט.

ס פ ר
זכרונות המלחמה

מ א ת

יעקב יהושע וואהלבערג

(בהר"ר ניסן וואהלבערג ז"ל)

(יליד שאוועל בפלך קאוונא)

קאוונא — תרפ"ד

כתבת המחבר:

J. Volbergas, Kaunas

Lukšio g-vė 26 Nr.

י. וואהלבערג, קאוונא

רחוב לוקשיא (ווילקאמירער) 26

ה ת כ ן :

- (א) כבוש העיר שאחזעל.
- (ב) המאור הגדול לממשלת היום.
- (ג) ממשלת היום של קערענסקי.
- (ד) ממשלת הלילה של הבאָילשעוויקים.
- (ה) צרותי האחרונות.
- (ו) שיבתי לארץ מולדתי ומסעי „בעשאָדאָן“.
- (ז) עמק רפאים שוכני קבר.
- (ח) באורים באגדות חז"ל ופתגמים ושיחות חולין
על טהרת הקדש.

ספר זכרונות המלחמה

מ א ת

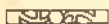
יעקב יהושע וואהלבערג

(בהר"ר ניסן וואהלבערג ז"ל)

יליד שאוועל בפלך קאחנא

יכיל זכרונות המלחמה הגדולה, הנוראה והאיומה אשר אין על עפר משלה שהחריבה הארץ ומלואה, תבל ויושבי בה; כל ההרפתקאות דערו עלינו יושבי שאוועל והסביבה בשנת 1915, בשבעה עשר לחודש אפריל כאשר נלכדה העיר וכל הערים והכפרים במחוז מאת האויב הגדול והנורא עם אשכנז; כל התחתונים אשר נקרו ויאתיו לנו בדרך בעונבנו את העיר תחת מטר כדורים ואודי אש מעופפים מכלי תותחים ומחירקבלים ועל פחים ומוקשים ורששות חוטי ברזל; זכרונות "המהפכה" (רעוואלוציא) הגדולה ברוסיא בשנת 1917 שמגרה לארץ כסא של קיסר רוסיא והפילתו מאיגרא רמא לבירא עמיקתא ועקרה משרש כל בית "ראמאנאוו" שהיו לדראון עולם לכל בשר ונמח שמם וזכרם; זכרונות הימים הטובים שאחרי המהפכה בתחלת ממשלת קערענסקי בשנת 1917, והימים הנוראים ומרים כלעגה ורוש אחרי בריחתו וכבוש הממשלה על ידי "הבאילשעוויקים", ולבסוף הפגעים הרעים ומרעין בישין שעברו עלינו בצאתנו אחרי שש שנות עמל ותלאה מפעטערבורג בדרך העולה לליטוי ונסיעתי הארוכה בעשאלאן ושובי לעיר מולדתי ומכורתי - שאוועל החרבה והשוממה בסוף שנת 1920.

אגרת ברכה לבני היקרים יחיו!

בזמן ראש שמחת לבי שזכיתי להוציא לאור ספרי זה „ספר זכרונות המלחמה“ ולספר לדור את כל התלאה אשר מצאתני בדרך מעת עזבי את שאוועל בשנת 1915 עד שובי שוולה 1920 ועד בכלל, ויצילני ד' שנשארתי בחיים ובריא אולם, אברך את אלהי ישעי וצור משגבי שהחיני וקימני והגיעני לזמן הזה, וגם אתכם בתי פֶאָנִי ובעלה משה אַלעקסאַנדר אזכור לברככם שתחיו יחד חיים ארוכים של שלום ושלווה והשקט ובטח ופרנסה טובה, ותזכו לראות בנים ובנות כשתילי זיתים סביב לשלחנכם, וגם אנכי אהיה בתוכם לשמוח אתכם יחד אמן ואמן!

אביכם המחבר.

גם את נכדי הקטן נִיסָן (נתן החכם) הנני מברך אותו שילך הלוך וגדול ויפרח כתמר וכארו בלבנון ויהיה לנו לגאון ולתפארת ולמופת לרבים שיתברכו בו.

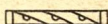
ברכה מיוחדת הנני קובע לרחל ויעקב אייזיקאוויץ במאַריאמפּאָל אשר לקחו עליהם המעמסה לגדל ולחנך את נכדי היקר היתום מאביו ואמו (בתי ואחיהם) ואומצים אותו כבנם בר בטנם. בשכר המצוה הגדולה הזאת—וכמאמר חז"ל: „המגדל יתום בתוך ביתו כאלו קים כל העולם כלו“ יברכם ד' וישמרם מכל עקא ומרעין בישין וירוו נחת מבניהם כברכת

המחבר.

מדי דברי זכור אזכור עוד לטובה ולברכה את חברתי ואשת בריתי העדינה והשולמית מרת רבקה בת הרב הגאון הגדול החכם והבלשן רבי סענדער ווילענסקי זצ"ל שהיה רב ואב"ד בסודארג וניישטאָט הסמוכה לשירווינט והשאיר אחריו בכתובים הרבה שאלות ותשובות על חושן משפט.

גם זכורה לטוב האשה הכבודה מרת בערטא סוויאדסקאָיא משאוועל בגלל עמלה וטרחתה לטובת נכדי יחיה בהיותו בשאוועל. זכרה לה אלוה לטובה ותרונה נחת מבניה. —

המחבר.

א.

כבוש העיר שאוועל.

(בצאתי משאוועל).

ויהי בשנת חמשת אלפים ושש מאות וחמש ושבעים בשבעה עשר לחודש אפריל 1915 ביום הששי בעלות הבקר, שמועה שמענו ותרגזו בטננו!! שמענו קול רעש גדול, אדיר וחזק הסחריר לב ונפש; קול רעמים מכלי תותח הכבדים והאיומים האשכנזיים מחריבי עולם שלזכרם יחילו כל יושבי ארץ! היריה החלה מפרבר "בוביע" מהלך שלש עשרה פרסאות (וויארסטי) משאוועל מחצר הגראף זובאוו ומטר כדורים גדולים וכבדים לאלפים ורבבות נתך על עירנו, ובני רשף הגביהו עוף ויגזרו על ימין ועל שמאל ופלצות בעתתנו!! לזכרון המחזה הזה נמס כל לב וחיל ורעדה תאחו כל נפש! בעד עב הענן ומטר הכדורים ובני הרשף שעפו למרחוק ואף נפלו בחוצות העיר נהרו רבבות אנשים, נשים וטף ובהמה רבה שמקולות יללתם וצעקתם רעשו האזנים ופקו ברכים! בחוצות התהוללו ורצו הרכבים והשתקשו ברחובות, מראיהם כלפידים וכברקים ירוצצו רצוא ושוב בברחם מפני האויב הגדול והנורא על כל סביביו ועזבם את העיר בישימון לא דרך כנדהמים מבלי דעת אנה יברחו ויעלמו מחמת המציק, יען כי האויב כתרנו מכל העברים ואי אפשר היה להסתר ממנו!—כל ההמון יצא את העיר בדרך המלך (שאססיא) המוביל למיטוי וריגא יחד עם אנשי הצבא הרוססים הבורחים מבוהלים ודחופים ואף יהדופו בצד ובכתף את המון ההולכים רגלי אחרי מהלך חצי שעה לא הרחק מהעיר פסקה התהלוכה ונעמוד על פרשת דרכים יחד עם אנשו הצכא שקבלו ידיעות מעציבות שהאויב מתחבא בסככי היער, ועוד מעט ויתראה אתם פנים ויקחם שבי—פתאום שמענו קול רעש

גדול אדיר וחזק וחוצב להבות אש, כי גץ יצא והבעיר את מחסן אבק-שרפה אשר בשאוועל, וההבערה "לחלק" יצאה, לפידי האש עפו לצד העיר ולחוצה לצדנו ועל ראשינו וראינו כי כל העיר יוקדת באש! בערו כמדורה של גיהנום מחסן הנפט של "מאזוט" וקש ותבן שעל תחנת מסלת הברזל—אחר שעותים, בפקודת שר המצביא, החלה תנועת מחנה הצבא שנתחלקה לשתי מחנות: לימין הדרך העולה פאנעווייעזה ולשמאל העולה למיטוי וריגא, וכל ההמון הלך כבהמה בבקעה אחרי אנשי הצבא זה בכה ימינה וזה בכה שמאלה. — פתאום כחץ מקשת עפה השמועה: "אשכנזים עלינו" ואחרי רגעים אחדים הופיע לעינינו האויב בכל גאווה והדרו, וצעקת האנשים, הנשים והטף מפחד פתאום של הופעת האויב רבתה מאד, ודמינו כי הקיץ הקץ בא הקץ לחיינו! אך האויב לא נגע בנו לרעה ולא הפריענו מנסוע הלאה לדרך בחרנו, וכה הלכנו הלך ונסוע והתנהלנו בפבדות עד בואנו לעיר קטנה ליגום בערב שבת בין הערבים, ושם שבתנו ונפשנו מעמל הדרך. — אם אמרתי אספרה כמו את כל התלאה אשר מצאתנו בדרך משאוועל עד ליגום מהלך שלשה מלין (21 ווערסט), וכל החתחתים וההרפתקאות דעו עלינו ירבו הדברים מאד וילאו את הקורא, לכן אסתפק לספר רק ממקרה אחד אשר קרני ובידיי הוי עובדא: בדרך נלוו אלי בעגלתי שני אנשי צבא רוסים מזוינים והניחו אצלי שתי תבות כדורי עופרת ואבק-שרפה וקני רבה גדולים, אך כעבור שעה אחת ושמעו את סוד שיח חבריהם כי האויב קרוב לבוא והרגעים חוצצו קפצו מעגלתי, נעלמו ועזבו לי לאנחות את הקני-רבה, האבק שרפה והכדורים! עשתנותי נבוכו בקרבי ואבד עצות הייתי מבלי דעת איך להפטר מהם: להשליכם מעגלתי החוצה יראתי מעינא בישא של פקיד הבולשית משאוועל, שישב אתי בעגלתי ועוד יראתי שמא ישובו שני אנשי הצבא שהמקו ועברו ויתבעו ממנו את פקדונם; להניחם

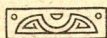
אצלי גם כן יראתי פן יפגעוני הלוחמים הרוססים ויעלילו עלי כי בוגד אני ומוביל מאני דזינא בעד האשכנזים ואחת דתי להמית, ואם יפגשוני האשכנזים וימצאו "החפצים" היקרים האלה, בלי ספק יפערו פיהם עלי, יחרקו שן ויצעקו ככרוכיא: "הוי יהודי נבזה! זהם אתה בין הלוחמים? אחת דתו להמית!!" — כה, חשבתי אבדתי בעיני ואמרתי נואש לחיי ולחיי אשתי ובני שנסעו עמי יחד. — מן המצר קראתי יה ובדמעות שלישי התפללתי כי יחלצנו ממות ברב חסדו, ותשועתו היתה לנו כחרף עין: מהומה ומבוכה נהיתה פתאום בין הרוססים לקול המון האויב הממשמש ובא ואף נשמעו שעטות פרסות אפיריו ודהרות סוסי, ובאותה שעה נסו כל הרוסים מנוסת חרב ואף פקיד הבולשית שישב יחד עמדי בעגלתי קפץ וברח ואיננו, ואז, בין גברא לגברא, כשסר פחד הרוסים ממנו והאשכנזים טרם הגיעו למקומי— כונתי את השעה והשלכתי החוצה כל הכבודה: הקני-רבה, הכדורים והאבק שרפה, וכאשר סר מעלינו פחד המות ברכתי את ד' שפטרנו מענשם של אלו והצילנו ממות! — רוכבים אשכנזים כתרו את אנשי הצבא הרוסים שהתפרקו מעליהם כלי זינם ולקחום בשבי לבד באנשי הצבא לא נגעו באיש לרעה, וכאשר קרבו אלי חפשו ובדקו בעגלתי ובעגלות אחרים ולא מצאו מאומה, אף לא לקחו מאתנו מאומה, מחוט ועד שרוך נעל ועזבונו לנפשנו לנסוע הלאה למחוז חפצנו, ואף דברו עמנו רכות ואמרו אתם יהודים! מדוע עזבתם בתיכם ונטשתם נחלותיכם וערי מכורתכם ומולדתכם! היו בטוחים כי אנחנו לא נבזו את רכושכם ולא נכה מסמרות וכידונים בבטנכם ובראשיכם כאשר עשו הרוסים, ובצלנו תחסו ותתלוננו ותחיו חיים של שלום ושלחה והשקט ובטח, ולכן שובו לאֶהליכם! "שובה ישראל!" —

רבים שמעו לעצת האשכנזים ושובו לבתיהם בשלום, אך רע ומר היה גורל השבים לשאָוועל, שהיתה כלה למאכלת אש, שיצאו

נקיים מנכסיהם ונותרו ערומים ויחפים כיום הולדם, ומבלי מקום ללון התגוללו בחוץ וחבקו אשפתות! אנכי יראתי לשוב לשאוועל, כי ראיתי כבאספקלריא מאירה ולפי נפא לי כי לא יארכו הימים והרוסים ישובו לצור על העיר ולכפושה, והאשכנזים יעזבוה "על מנת לשוב" כמנהגם תמיד אחר תחלת הכבוש "לצאת לשעה על מנת לשוב" במהרה ביתר שאת ויתר עז ובמחנה גדולה וביתרון הכשר טכסיסי מלחמה. אז כשיבואו "אחינו הרוסים" אמרתי בלבבי, רע ומר יהיה חלקנו ונאבד בענינו, וכאשר פתרתי כן היה. כמשלשה שבועות אחרי כבוש האשכנזים את העיר, שבו הרוסים לצור את העיר במחנה גדולה ואף עלתה בידם לכפושה, כי האשכנזים הנבונים ומלומדי מלחמה ראו באצטגנינותם כי "עת-ללכת" ועזבוה, ואז הגיעו ימים רעים לאחינו היהודים, כי הקאזאקים "רכי-הלבב" שדדום וחמסום והכום בלי חמלה בהעלילם עליהם, כי המה אוהבים את האשכנזים ובוגדים בארץ מולדתם. סוף דבר כבר גלוי וידוע לכל שבפקודת ניקא לאי, זכרו לקללה, גורשו כל היהודים מכל פלך קאוונא ביום עברה אחד באכזריות חמה ורצה! הנה כי כן נבואתי נתקימה! אנכי לא יראתי את האשכנזים ולא ברחתי מהם ומהמונם, אך יראתי מאד את עשו—"אחי"—את "הרוסי" ומפניו ברחתי—.

מליגום נסעתי לפאקרוי והלאה עד פאנעוויעז ומשמה במסלת הברזל לשווינציאני עד בואי ווילנא. שמה שהיתי שלשה חדשים, וכאשר קרבו האשכנזים לצור את העיר עזבתיה ונסעתי לשעבעזש (פ. וויטעבסק) ושמה שהיתי חדש ימים ושמתי פעמי פעטערסבורגה. באתי שמה בחדש אלול תרע"ה (25 אווגוסט 1915) ושם איתי למושב לי, כי שם גרו בתי היקרה **עטטע** ובעלה יקר הרוח ישראל אהרן וואהלבערג שמתו אחר זה בשעת חירום בדמי עלומיהם, והנאהבים והנעימים בחייהם—במותם לא נפרדו! חמש שנים גרתי בפעטערבורג, ובשנות 1916, 17, 18 חייתי חיים טובים

של ברכה ושלום ופרנסה טובה ביחד עם בתי ובעלה (נשמתם בג"ע וזכרם לברכה).—עסקתי במסחר נירות שונות וממנו לחמי נמצא.— את כל התהפוכות וההרפתקאות, אנדרלמוסיות וערבוביות שהיו שמה במשך חמש השנים הללו—הכל ראיתי ועד ראיה ונאמן אנכי לכל הדברים אשר אספר פה ויהיו לזכרון לדור אחרון! ראיתי פעטערבורג בבנינה ובשלותה בחיי „ה"מ"נ" (המלך ניקאלאי) ובמפלתו של אותו הרשע וכנותהו כל בית „ראמאנאו"—הסתכלתי בפני אותו הרשע כשהובא פעטערבורגה כשבוי בלויית אנשי צבא מזוינים והוכנס ההרמונה בפנים חורות כסיד ושחורות כשולי קדרה וכל הקהל שחקו על משבתו—אף אנשי הצבא צהלו ושמחו והתענגו וענו ואמרו: „פכה" יעשה למלך הטפש ששפך דם רב ועוכר ארצו ועמו! ראיתי כשאנשי צבא נשאו את תמונותיו שהיו תלויות ועומדות בכל בתי המשפט והערכאות, ברחובות קריה ועשו בהן נקבים וחלולים ככברה וכל העם אחריהם קראו: הידד! הידד!— ראיתי בקלקולם של הוזשאנדארמים וכל פקידי הבולשית שהוכו מכות נמרצות ונסחבו ככלבים וכנבלות בעגלות דומן. את הכל ראיתי יפה בעתם ולא אשכחם!!—גם ראיתי בחורבנם של כל מחלקות ה„פריסטאוים" שנשרפו באש וכל ה„פריסטאוים" והאקאלאדאצנים" השונים למיניהם ששתו ומצצו כעלוקות את דם התמצית של אחינו בני ישראל, אסורים בכבלים ורתוקות ברזל יחד עם נשיהם, בניהם ובנותיהם וכל אשר להם והמונים בני אדם ליום וקראו אחריהם מלא: „הידד! הידד!" „מות להשודדים האלה! הנה הקיץ הקץ, בא הקץ לממשלת הזדון ומשרתיה הרשעים, וכן יאבדו כלם ויפחד שמם וזכרם מן הארץ!"

המאור הגדול לממשלת היום*)

(זכרונות „המהפכה“ בפעטערבורג).

מהפכה! נהפכה הקערה על פיה! השפלו גאים והגבהו שפלים, הוצאו אסירי עוני וברזל ונפדו ענוים! ברקאי! עלה השחר והאיר המזרח לארץ. רוסיא ולדרים עליה! ביתר שאת ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר, ובחדש האביב זרחה לנו שמש צדקה ומרפא בכנפיה ויצאנו מעבדות לחרות ומשעבוד לגאולח כמאמר חז"ל: „בניסן נגאלתם ממצרים ובניסן אתם עתידים להגאל“ מבור שבי ומעמק עכור יצאנו לפתח תקוה ולמרחביה ובדחילו ורחימו נברך על הגאולה ועל התמורה לאדון עולם שהחינו וקימנו והגיענו לזמן הזה! – בארבעה עשר לחדש אדר – בפורים היתה „אתחלתא דגאולה“! בפרשות דרכים ובראשי הומיות קריה נראתה תנועה רבה שאינה מצויה ונרגשה תסיסה עזה בין קבוצות המונים שנדדו והלכו אנה ואנה, וקאזאקים רוכבים „בני-הרמחים“ שטטו פה ושם לנצח על הסדרים – בשושן-פורים ביום הששי בפקר (24 פעווראל 1917) חדלו ארחות הטראמוויען (עגלות החשמל), שבתו עבודות הפאָצט והטעלעגראַף וכל עגלה ומרכבה לא נראתה בחוצות קריה. מכתבי עתים חדלו להופיע וקפאון נורא שרר בעיר! פה ושם נשמעו סוד שיח קבוצות אנשים מתלחשים בדבר פרעות ההמון הרעב ללחם ששדד חנויות „מכלת“ בחלקי העיר „עבר-פעטערבורג“ (פעטערבוגסקאיא סטאַראַנאַ), „אי-וואסילי“ (וואסיליעוֹר-

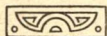
הפרק הזה כתבתי בעידן ריתחא שמתוץ תשכל חרב ומחדרים אימה – בשעת „המהפכה“ בשנת 1917 בשבתי כלוא בביתו מפני שאי אפשר היה לצאת החוצה בגלל המהומה, חמבוסה והמבוכה והשרפות הרבות שהתפרצו אז בעיר במקומות ורחובות שונים ובפרשות דרכים וראשי הומיות קריה ואצל מעוני שהיה סמוך למחלקות הפאליצייא והפריסטאווים היתה התבערה גדולה ונוראה מאד וכדורים עפו מכל עברים ויגורו על ימין ועל שמאל.

סקי אָסטראָו) ועוד במקומות אחרים. — ברחוב געווסקי הלכו בסך המונים גדולים מאד, ובקול רעש גדול, אדיר וחזק שאגו ללחם! האספסוף "חטא — ואשם" "שהתאוה תאוה לאכול לחם" ודרש במפגיע: "תנו לנו לחם כי רעבים אנחנו והלחם אָזל מכילינו!!" "הקאזאקים" לא כהו בהם ולא נגעו בהם לרעה, וסוף דבר אך למותר לספר שכבר גלוי וידוע לכל יושבי תבל כל פרטי המהפכה — אם כל אזרחי רוסיא שקרסו, כרעו ונפלו תחת סבל ועול הממשלה העריצה שמצצה את דמם (תרתי במשמע) ולשדם, כשל כח סבלם וביד חזקה וזרוע נטויה, במלחמת תנופה ובחרב וקשת גבורים השליכו מעליהם עבותותיה, נלחמו וגם יכלו לה והפילו מאיגרא רמא לבירא עמיקתא ולמשואות נצח, ועתה מהללים ומשבחים יה על התשועה הגדולה והנצחון הזה, צוהלים ושמחים מפזזים וממכרכרים ואומרים שירה חדשה להממשלה החדשה; על אחת כמה וכמה גדולה השמחה בין היהודים המרודים ונדודים ולכל בני ישראל אור במושבותם!! — מה נהדר היה המחזה בעיר הבירה! "דגלי עם" פדוי בזרוע חשופה, דגלים אדומים לאלפים ורבבות מתנוססים בכל רחובות קריה ומאות אלפים בני אדם מטיילים אנה ואנה, ובקול ששון ושמחה זה לזה שואלים ואלה לאלה ממללים מענינא דיומא — הפנים החורות שלבשו קדרות כשולי קדרה וכפפו כאגמון ראשם מחמת המציק, מפיקים עתה עוז ואורה והולכים קוממיות על אפם וחמתם של "השחורים" האכזרים והעטלפים מורדי אור — מעניהם ומציקיהם מאז מקדם אשר שמו עתה בסתר קנם וחשך ישופם! במרכבות אויטאמאבילים שכברקים ירוצצו רצוא ושוב, אצים, רצים מבוהלים ודחופים מבשרי בשורות טובות, ישועות ונחמות המתחדשות בכל שעה, על ידי מודעות עפות המתחלקות חנם אין כסף ונחטפות כבכורה בטרם קיץ ואף נקראות בשמחה רבה ובקול גדול למען דעת כל עמי הארץ — !

אלפים ורבבות אנשי צבא בלית שרי הגדוד ובמקהלות שרים ונוגנים מתרוננים, מחללים בחלילים ומחצצרים בחצוצרות ובצלצלי תרועה וכל העם אחריהם מפזזים ומכרכרים!! האח! "הנה גם העברים יוצאים מן החורים אשר התחבאו שם" ואומרים שירה חדשה ומהללים יה!! אחינו בני ישראל שהיו נתונים למשסה ולבוזים בידי שרים סוררים וחברי גנבים, אוהבי שחד ורודפי שלמונים שחרדו מקול עלה נדף, ומשעטות פרסות אביר לב זעירא דמן חברות הבולשית (פאליציא) חלו וזעזעו; בני יעקב שהיו עבדים לעבדים ופרעו ברך לפני כל מעול וחומץ שוערי החצרות ושומרי הסף ולפני בניהם ובנותיהם וכל אשר להם שכעלוקות מצצו את דמם בלי תכלית! השיות הנדחות והנהלאות "צללי-ליל" (נאכטס-וואנדערער) אשר מאפס מקום ללון "מפחד בלילות" (אבלאוועס בלעז) תעו כל הלילה בשימון לא דרך ובארחות עקלקלות שלא תשלט בם עינא בישא של איזה פקיד פאליציא; נדדה שנה מעיניהם ותנומה מעפעפיהם ושניהם וארכבותיהם דא לדא נקשן מפחד וקור! כל אלה האומללים הגיחו עתה ממחבואיהם ונשאו ראש, הולכים קוממיות בלי כל מגור ופחד ונהנים מזיו החרות החרות שחור על גבי לבן, כי חק ומשפט אחד לכל יושבי ארץ רוסיא וכלם אֶזרחים גמורים המה בלי הבדל דת, גזע ולאם, וכל החקים הנושנים המבדילים בין ישראל לעמים לא שרירין ולא קימין, בטלים ומבוטלים כעפרא דארעא!! — שרי הממשלה הישנה צוררי ועוכרי ישראל: "שצעגלאוויטאוו, שטורמער, גארעמיקין וקורלאַז" וכל כת דילם; פקידי הבולשית הפומבית והחשאית סגניהם, סגני סגניהם וכל אביורייהו שהפילו תמיד עלינו אימתה ופחד — החבאו עתה בבתי כלא ורחוקים בשלשלאות של ברזל, ובעגלא ובזמן קריב יַעמדו לפני כסא דין ומשפט ויתנו דין וחשבון על כל עלילותם ותבליתם ואף ישקלו למטרפסם בהאי עלמא ויהיו לדראון עולם

לכל בשר!! הנה כי כן: עולם הפוך ראינו! בעזרת ד' המשפיל גאים ומגביה שפלים "נהפכה הקערה על פיה" ונהיו עליונים למטה ותחתונים למעלה! כענן כלתה ובטלה ועברה מן העולם ממשלת הזדון, ומענינו הולכים שחוח ומלחכים עפר ופני "הצר"... ואויב ה"מ"ן (המלך ניקאָלאַי) הרע הזה חפו!! —

הננו עתה דומים כקטנים שנולדו תחת שמים חדשים וארץ חדשה! אור חדש הופיע לכל נתיני רוסיא ופי שנים במחשכי נאות יעקב. זכות אזרח פרחה לשושנת יעקב והיא צהלה ושמחה ואומרת שירה חדשה להממשלה החדשה; שירה חדשה משבחים גאולים ואומרים: "ברוך הממליך מלכים וממגר לארץ כסאם שהחינו וקימנו והגיענו לזמן הזה שכל הרשעה כרגע אבדה וכענן כלתה ועברה!! — והנה עתה שכל נתיני רוסיא למפלגותיהם ומעמדותיהם זה לזה קוראים להתאחדות, הסתדרות והתאגדות" — כי אך ורק בכח האחדות, נוכל להבליג על שונאינו מבית ומחוץ שלא יוכלו לשלוט בנו ולגזול ממנו ביד חזקה ובזרוע נטויה את חרותנו אשר רכשנו עתה אחרי מלחמת ימים רבים בדמים רבים שנשפכו כמים ולא תעלה בידם "להחזיר העטרה ליושנה", לכן גם אנחנו נתאחד, נתאגד ונסתדר כל מפלגותינו להיות "כל ישראל חברים" ולעבוד שכם אחד בכל צרכי ועניני האומה: אפרים לא יצור את יהודה ויהודה לא יצור את אפרים; החסידים והמתנגדים ישלימו ביניהם ולא יעוררו ריב ומדון בגלל נוסחאות התפלה ועל דבר גבאות ועליות ועוד; לא יעשו את בתי התפלה לתפלה ואת בתי המדרש למדרס פריצים עזי פנים ומלחכי פינכא שבגללם היינו לחרפה ולקלסה ולמנוד ראש בלאומים, אך נתאחד כלנו לעסוק ולעבוד בבנין האומה ואז נהיה מאושרים ושלוים על ישראל. —

„ממשלת היום“ של קערענסקי.

אחרי נפילת ממשלת „ה צ ר“ ניקאָלאַי – נוסדה ממשלה חדשה – ממשלת – „רעספּובליקא“ וקערענסקי נבחר לנשיאה לשמחת כל יושבי ארץ רוסיא. קערענסקי היה אהוב ורצוי לכל, כי היה כל ימיו לוחם כפיר ונמרץ בעד חופשתו של העם הרצוי. נגש ונענה ושם נפשו בכפו להוציאו מעבדות לחרות ומשעבוד לגאולה; ואף היה נואם מצוין ומליץ אחד מרבות, כאשר נשא משא דברו „בהגאסודאַרסטווענאַיַ דומאַ“ נהרו רבים לשמוע את מדבריו החוצב להבות ומרעיש לבבות כקול רעם בגלגל ונכנסים עמוק עמוק בלבבות קהל השומעים. אף היה צעיר לימים, גבה הקומה ויפה תואר מאד, וכלם אהבוהו והעריצוהו ונבחר פה אחד לראש הרעספּובליקא ומדינת רוסיא צהלה ושמחה לקראתו. מכל קצוי ארץ רוסיא באו פעטערבורגה דיליגאַציות ודיפּוטאַציות וגדודי אנשי צבא בלזית הגענעראַלים ושרי הגדוד ומקהלות שרים ונוגנים לחזות בנעם פגי הנשיא ולברכו, ואף הוא התכון כנגד המברכים וכל „החברים“ („טאָוואַרישציי“) שתו ושכרו כדת והטיבו לבם ביין והעיר פעטערבורג צהלה ושמחה! כשבועים אחרי עלותו על כסא הנשיאות, נתן פתשגן כתב הדת של „שווייזכיות“ לכל עמי רוסיא בלי הבדל דת ומפלגה, ואמרנו בצלו נחסה ונתלונן ונחיה חיים טובים ומאושרים וינוח לנו מנוחה שלמה שאנו רוצים בה. אך למגנת לבנו תוחלתנו נכזבה ולא ארכו הימים ושבנו מטעותנו. – האור החדש של קערענסקי היה לנו רק אור מתעה כאורות „הראקעטן“ וכאבעבועות בריות שהמה עולים ויורדים ונעלמים ואינם! – כאיש צעיר לימים אי – מנוסה וטוב הלבב מאד (זה המות) לא הבין איך להחזיק בידו פלס המאזנים, רסן ומושכות הממשלה ולאחוז בשתי הקצוות – כלפי חסד וכלפי דין. הוא השתמש אך במקל נעם

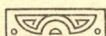
ולא במקל חובלים, לעת מצוא להיות גם "נגוד ומצוה" ולהטיל אימה ויראת הכבוד על בריותיו כיאות למושל, והיה מבטל דעתו בפני כל אדם, וכשבא להפאָרלאַמענט ושב הביתה "הושיט תמיד את ידו ל"החברים" — "שוער החצר" ו"שומר הסף, ולכן אי כבוד — גלה כבוד ממנו, הרוסים, אשר צרה עינם בהיהודים בגלל "זכויות — אזרחים" גמורים הנתנות להם, החלו לרנן אחריו כי הוא איננו ראוי לאותו איצטלא של נשיא הארץ ו"מלך של יהודים" הוא ומצבו היה הולך ומתרופף ונמוט. לא ארכו הימים וצרות חדשות התרגשו ובאו עלינו צרות הפאָילשעוויקיס והאנאַרכיסטים שבאו עלינו כארבה לרוב, ובעצם היום הלכו קוממיות בעזות נמרצה ו"באַמביותהם" בידיהם והעיר פעטערבורג נבוכה, וכל פנים קבצו פארור כשולי קדרה! מה נמלצים ונמרצים דברי חכמי התלמוד: "שום תשים עליך מלך" — שתהי "אימתו עליך", שאלמלא מוראו ואימתו — "איש את רעהו חיים בלעו" וסופו של המלך להיות "מלך אביון בלה ורד שחת בליאות בלי נחת"! הנה כי כן במהרה בא הקץ לתקותנו ושמתנו; זרח השמש ובא השמש, והפאָילשעוויקיס כבשו את הארץ ולקחו הממשלה תחת ידם ורבתה העזובה בארץ ופחד ומגור מסביב !! —

ממשלת הלילה של הפאָילשעוויקיס.

אחרי אשר "הפאָילשעוויקיס" כבשו את הארץ, שוב נהפכה הקערה על פיה" והגלגל חזר אחורנית! הימים והחלומות הטובים חיש נגוזו, חלפו ועברו וחג "חרותנו" נהפך לחגא ולחרדה! ענן כבד כסה את שמי רוסיה ותהי לחרדה לכל יושבי תבל! כסדום היתה, לעמורה נדמתה! — ביתר שאת ויתר עז שתתה ומצצה את

קובעת כוס התרעלה עיר הבירה פעטערבורג! אין לך יום שאין קללתו מרובה משל חברתה; הוה על הוה, שבר על שבר כתומם יחד באו עלינו כחתף! להקות שודדים וכל חלאת האדם יצאו מן החורים אשר התחבאו שם והתפשטו בכל מחלקות העיר והסביבה לשדוד ולרצוח בפומבי בעצם היום באין מפריע אותם! בכל ראשי הומיות קריה ובפרשות דרכים עמדו חבורות, ולהקות הרשעים האלה ויגזרו על ימין ועל שמאל; ארבו לכל עבר אורח הישר בעיניהם וצדוהו למדחפות בחרמם, פשטו את בגדיו ונעליו ולקחו את כל כספו וכל אשר נמצא אתו ויעזבוהו לנפשו ערום ויחף אף בימי החרף היות קרים, ואם מאן ימאן האיש ויתאבק עמהם – וירצחוהו נפש ולית דין ודין!! – מחוץ שכלה חרב ומחדרים אימתה ופחד! פקודה יצאה שהרשות "להאדומים והאדומות" (קראסנאָאַרמייצים ונשיהם) לחדור בכל בתי משכנות ה"בורזואים" (שאינם באַזילשעוויקים אך ורק אורחים פשוטים) ולשדוד מהם בגדים, מכלת, כסף וזהב וכל הישר בעיני חשודדים כאות נפשם!! הוי הפחד בלילות! שנה ותנומה נדדה מעינינו, כי בכל לילה ולילה אחר חצות "הופיעו" הבריות היפות הללו בלויית "ראש-החצונים" (סטאַרשי - דוואָרניק) ועל גבו "האופאָלנאָמאַצענני" (כלומר הבאַזילשעוויק הגר בחצר הבית הזה "החבר לאנשי משחית האלה-פתאום נשמע קול שריקת "החצרון" הצועק בקול רם: "פתחו הדלתות" והאופאָלנאָמאַצענני מחלל בחליל" לאות כי האורחים "ההגונים" – הבריות היפות באו לחפוש ולבדוק בחורין ובסדקים את "החמץ הנמצא שמה, ולא עת "שנות" עתה אך לקום מהמטות ולהכין עצמם לקבל את פני האורחים ולהכניסם הביתה. החלו הדפיקות על דלתות השכנים. האורחים הבודקים ולוקחים את כל החמץ הנמצא וכל אשר ישר בעיניהם, החזיקו בדיהם אבוקות ונרות דולקות כדי שיוכלו לבדוק היטב גם בחורים ובסדקים כדין וכדת. –

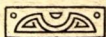
כה חיינו במגור ופחד ויראנו תמיד "מפחד בלילות" ומשואת רשעים
 כי תבוא ואף התפללנו בדחילו ור. ימו קריאת שמע שעל המטה:
 שאל יבחנונו "השדים והמזיקים האדומים" אף בחלום ונשכוב אף
 נעמוד לשלום, וכאשר הקיצונו משנתנו בבקר ונוכחנו לדעת כי
 עבר עלינו בשלום בלי פגע רע ונגע לא קרב באהלנו והיה לנו
 לנס!! להכפיר מלים ולדבר ברחבה אדות כל תעלוליהם
 והיסורים אשר הסבו לכל אדם אחרוב למות, כי רבים המה ואי
 אפשר לפורטם, ולבד זה כבר כתבו כתביא וספרו ספריא אדותם
 וכל באי עולם יודעים ומכירים אותם ואת תבליתם, ולכן אָסים בכי
 טוב ובהודיה לאלהים שפטרנו מענשם שלהם ונשארנו בחיים.

צרותי האחרונות.

בשנת תרע"ח (1918) אחרי כריתת ברית השלום בין רוסיא
 וליטווא, החלתי לחשוב אדות שיבתי לארצי ולעיר מולדתי שאוולה
 כשהותרה הרצועה לנתיני ליטווא לצאת מרוסיא ולשוב לערי
 מולדתם והחלה תנועת "העשאלאָנים" בעדם. בלי עמל עלתה בידי
 להשיג רשיון הנסיעה ובקהל הנוסעים "בעשאלאָן" הראשון נמנתי
 והייתי מוכן ומזומן לנסוע בין כסא לעשור. שמחתי מאד כאשר
 קרב יום יציאת העשאלאָן, אך מד' מצעדי גבר כוננו ודרפו יחפץ.
 קפץ עלי רוגזו של הקב"ה וצרות רבות סבבוני!! — הוה על
 הוה ושבר על שבר באו עלי ולאיוב נדמייתי ונמשלתי! חתני
 היקר באדם וכליל תפארת ישראל אהרן וואָהלבערג
 (בן שאר בשרי יהושע העשיל וואָהלבערג ז"ל מווילקאָווישק)
 חלה פתאום במחלה מסוכנת ומת!! הוא היה בריא אולם וחסון
 כאלון, גבה הקומה כארז בלבנון, יפה תואר ומראה מאד וי

האי שופרא דשופרא דאזלא ובלי ארעא! הוא היה נוח ואהוב
 לבריות בגלל נמוסו ומדותיו הנעלות והתרומיות. השלים חק למודו
 בתור רוקח (פראָוויזאָר) ממדרגה הראשונה בדאָרפאט. בימי עלומיו
 למד גמרא וידע שפת עבר גם היה סוחר נכבד וחביב לכל הבאים
 עמו בברית המסחר. אסוננו הזה דכא את נפשותינו ונשברה לבנו
 בקרבנו. ביתר עז דכא לארץ חית חברתו ואשת בריתו—בתי
 יעטטע שלא פסקה להתאבל ולבפות ומאנה הנחם על מות
 בעלה ואלוף נעוריה; עיניה זלגו דמעות בלי הרף ופג לבה בקרבה
 ומתה גם היא אחרי שמונה חדשים ונקברה אצל קבר בעלה
 והנאהבים ונעימים בחייהם לא נפרדו במותם! זאת נחמתי בעניי
 שהשאירו לי לזכרון עולם ילד קטן בן שנתים ומחצה שהוא עתה
 כבן חמש שנים ושמו נ״סן (נאָטאַן) בן ישראל אהרן וואָהלפערג נרו
 יאיר, והוא ילד חכם וחרוץ ולגדולות נוצר ומכנים אותו נתן ״החכם״
 ויפה תואר מאד וקלסתר פניו דומה כפני אביו זכרו לברכה שמת
 בעשרים וארבעה לחדש כסלו בשנת תרע״ט. בתי עטטע מתה
 בראש חדש מנחם אָב והובאה לקבורה בחצר מות בפעטערבורג
 אצל קבר בעלה כאמור. גם בני יחידי ״זאב״ מת בפעטערבורג
 בשנת תרע״ט בשבעה בחדש כסלו, פי פג לבו החלש בקרבו מפני
 הרעב שהיה אז בפעטערבורג (זכרו לברכה). מרוב צער ויגון
 חלתה גם אשתי הראשונה רבקה בת ר' יצחק ראב״ד מטעלז
 ותמת גם היא בי״ח שבט תר״ף (7 פּעווראל 1920) ולפני צאתי
 פעטערבורג הקימותי ארבע מצבות על קברותיהם, וכאשר אָמרה
 נעמי המואביה גם אנכי אומר: ״מלא הלכתי מביתי משאָוועל
 וריקם שבתי בגפי בלי אשה ובנים ורק בלוית נכדי הנ״ל יחיה
 ובתי יחידתי ״פּאַנני״ תחיה שנשארה לגור בפעטערבורג וזה חלקי
 מכל עמלי — אלו הבנים. —

שיבתי לארץ מולדתי ומסעי ב"עשאלאן".

בחצי החדש אלול תר"פ (3 ספטעמבער 1920) עזבתי את פעטערבורג בליל שבת קדש בשעה השלישית אחר חצות' כאלפים איש נסענו בחמש וא-בעים עגלות של "העשאלאן" תלאות שונות ומכשולים רבים היו לי עד אשר זכיתי ללשבת בעגלה ותרתי לי מקום בקרן זוית שאוכל לשבת שם בנוחה עם נכדי הקטן ולא יפריעוני ההולכים ושבים רגשותי המו בקרבי מרוב שמחה ועליצות כי לא נכזבה תוחלתי ומשאת נפשי וסוף כל "הסופים" דהנני יושב בעגלת "העשאלאן" ועוד מעט רגעים ודהנני נוסע הלאה והלאה לארץ מולדתי! קפצתי ממקומי וברכתי את "המקום" שהחיני וקימני והגיעני לזמן ולמקום הזה ויצאתי שלם בגופי מהתפת וגיא-היבום הזה! — כשנשמע סול החליל ושריקת מכונת הקיטור לאות שהמסע ילך לדרכו ותנועתו החלה גדלה מאד שמחת כל הנוסעים וענו ואמרו: "הידד, הידד!" מקצתם שרו בשירים ובזמר מזמרים ואחרים מהללים בחלילים ומנגנים בנבל וכנור ובכל זני זמרא ושאינם בני שירה וזמרה ונוגנים — הגיחו אל קרבת יין שרף ויין גפן ושרנו ושכרו "עד דלא ידעי ... ונמו שנתם. — שני לילות ויום אחד נסענו עד העיר "פסקאוו" ובאנו שמה ביום א' בבקר 5 סענטיאבר.

בפסקאוו התמהמהנו יום אחד ולמחרת נסענו לעיר אסטראוו — הגבול המבדיל בין "ליטווא" ל"לאטוויא" — כבואנו אסטראווה כתרונו אנשי צבא מזוינים "האדומים" (קראסנאארמייצי) ולא נתנונו לצאת מהעגלות החוצה אך הם נכנסו אלינו בהעגלות ובדקו תעודות הנוסעים וצוו להשליך החוצה על השדה כל הכבודה (באגאז) ולפתח חרצובותיהם. — כל דבר הישר בעיניהם לקחו ושמו בכליהם ובדקונו בשבע ושבעים בדיקות מכף רגל ועד ראש. כאשר סר ממנו

פחד "החברים" החופשים ונפשנו מעט מטרדות חבישת החפצים: הבגדים, כרים וכסתות ויתר המטלטלים הנתונים בעגלה ולהניחם על מקומם כבתחלה — אכלנו ארוחת הצהרים: חצי ליטרא לחם מעט נפת ומרק הכל כמנהג המדינה. "החברים" הנכבדים — הבטיחנו כי בעוד שעותים או שלש שעות נשים פעמינו לדרכנו ומחוז תפצנו דרך לאטוויא. בעינים כלות צפינו ליציאת העשאלאן שלנו, אך תקותנו היתה לנו למפח נפש ותוחלתנו הממושכה נכובה וגרמה לנו מחלת לב וכליון נפש! "החברים" הודיעונו כי ממשלת לאטוויא לא תתן לנו לעבור דרך מדינחה לליטווא מפני טעמים ונמוקים עמה ואולי נהיה מוכרחים "לשוב הביתה" — לרוססיה! נרעשנו ונפחדנו מהדיעה המעציבה הזאת וכנדהמים ואובדי עצות היינו! — אחרי שלש שעות שבנו לאחר פסקאות ושמה חכינו במפח נפש לראות מה יולד יום. — ממאסקווא ופעטערבורג הרגיעונו כי הכל על מקומו יבוא בשלום ויום או ימים יעברו ולאטוויא תעתר ותתפס לתחנוני ליטווא ותתן לעבור דרך ארצה לנתיניה השבים מרוססיה. אך ימים חלפו ושבועות עברו ולא זזנו ממקומנו! חלמנו כי ביום הזכרון נהיה בארץ מולדתנו ובצוורא חדא עם אחינו בליטווא נתפלל בבתי כנסיות לתפלה — אך ערב יום הזכרון הגיע ואנחנו על עמדנו עומדים בתחנת פסקאות ברזך העשאלאן. א' דראש השנה התפללנו בקרון "העשאלאן" וביום השני בפסקאות בצכורי. ערב יום הכפורים בין הערבים באה פקידה טעלעגראפית ממאסקווע כי נשים פעמינו ליטווא דרך פאלאצק ומאלאדעצנע. ובעת אשר אחינו בכל תפוצות ישראל התפללו תפלת "כל נדרי" — יצאנו מפסקאות ועובנו לעולם את ארץ הדמים — אף כי צר היה לנו מאד לנסוע ביום הכפורים הקדוש והנורא ולחלל את "השבת-שבתון". בכל זאת שמחנו מאד כי נגיע למחוז חפצנו ושלום יהיה לנו שני ימים ולילה אחד נסענו עד "מאלאדעצנא" —

„החבר“ המלוה את העשאלאן הבטיחנו כי ב„מאלאדעצנע“ תנתן לנו סעודת הצהרים ואחרי אשר ננפש שעות אחדות נסע הלאה לתחנת עירה קטנה „סאָלי“ — הגבול המבדיל בין קצה ארץ רוססיה לתחלת ליטווא, ומשם נעבור לעשאלאן „ליטוואי“ המחכה לנו להוליכנו קוממיות לארצנו. לפנות ערב באנו „מאלאדעצנא“ רעבים וצמאים ועיפיים מטלטול הדרך ומהרנו לצאת בחפזון מהעגלות ובמנוסה הלכנו לתחנת מסלת הברזל ששם לדברת „החבר הנכבד“ „המלוה“, ערוך השלחן בעדנו לאכול ארוחת הצהרים — ארוחת הפרידה (פּראָשצאַלני אָפּעֵד), כאשר נכנסנו ביתה התחננה — נשתוממנו לראות כי הוא רק ושם מאדם ואין כאן לא „שלחן ערוך“ ולא ארוחה! לא דבים ולא יערי, לא חילק ולא בילק, אך רגזו ובהו וחשך ואפלה!! חששנו את „החבר“ היקר „המלוה“ ארז העשאלאן לשאלהו פשר דבר, אך „דודנו זה“ חמק עכר וחתחבא — בעלם ואיננו! —

ההמון הולך וסוער על השערוריה הזאת ולבם כים נגרש על הלועג לרשעים, רעבים וצמאים והוליכם שולל, אך מי יוכל לדון עם מי שתקיף ממנו — עם באַילשעוויק? מי הקשה עם באַילשעוויקים וישלם? אחר כן עברה השמועה כי „הארוחה“ מוכנה ומזומנה בעדנו בבית הכנסת אורחים (באַראַק) הרחוק מהתחנה כשני פרסאות (וויערסט), אך גם שמה מאומה לא נרץ לנו לאכול ולשתות כי „החברים“ הנכבדים הפאַילשעוויקים „מהאַבאַראַק“ וכל אביזריהו וכת דילם אכלו בעצמם ובכבודם את הארוחה שלנו וטעמם ונמוקם עם כי נתבשלה בצהרים וחכו להאורחים, אך בראותם כי העשאלאן התמהמה עד בוש והארוחה תצטנן ותתקלקל לכן אכלו בעצמם בכל מכל לבלי עיבור על „בעל תשחית“ והגיתו אל קרבם סעודה שלמה של אלפים איש, ובכן שבנו כלנו בפחי נפש ובידים וקבות וקרות! התהלוכה לקראת „הארוחה“ מהעשאלאן להבאראק וחזרה

מהבאראק להעשאלאן היתה כרוכה. אחוזה וסבוכה בסכנת נפשות. יען כי אצל התחנה עמדו שלש שורות ארוכות עגלות ומרכבות הרבה של אנשי צבא שגדרו את הדרך בערנו בהליכתנו ובחזרתנו ולכן הוכרחנו לכופ כאגמון ראשנו ולזחול על הגחון תחת העגלות בפחד מות פן תחלנה המרכבות להתנועע על גבנו ואז אבדנו כלנו ושם תהי קבורתנו! לבד זה טבענו ביון מצולת רפש ודומן ועבטיט שעל השדה ותעינו כשה אובד וכעור בחשכת ואפלת הליל! —

כעלות השחר עזבנו את מאלאדעצנע ונסענו לעירת הגבול «סאָלי» באנו שמה כחצות היום ואכלנו ארוחת הצורים «באמת» ושאפנו רוח. — שם נטל עלינו עוד פעם לעבור דרך מדורה של גיהנום של בדיקות התעודות וחפישת החפצים ויגורנו מאד אך ת"ל לשוא פחדנו כי החופשים והבודקים היו אנשים נאורים וישרים ולא דקדקו עמנו כחוט השערה והכל עבר עלינו בשלום בלי פגע. — אחר כל הדברים האלה היו לנו וכוחים ודין ודברים עם «החבר» המלוה את העשאלאן שחובתו היתה לנסוע אתנו עד הגבול מהלך שתי פרסאות (וויערסט) להתחנה ששם עמד וזכה עלינו העשאלאן «הליטאָי» להובילנו לוויילנא אך «החבר היקר» הזה התעקש ומאן להובילנו עד הגבול הזה והתרה שאם לא נצא מהעשאלאן ישיבנו לרוסיא ובכן הוכרחנו להכנע מפניו ונצא כלנו וכל הכבודה אשר לנו: הארגזים, אמתחות וכרים וכססות השלכו החוצה והתגוללו ברפש וטיט ודומן שעל פני השדה שהיתה דומה ממש לשדה קרב ומערכת המלחמה בצפיתנו צפינו כי בעוד שתיים או שלש שעות יבוא מוויילנא העשאלאן הליטוואי ויוליכנו קוממיות לארצנו אך ידיעה טעלעגראפית מוויילנא הודיעה כי העשאלאן יופיע למחר אחר הצהרים ובכן נטל עלינו ללון תחת כפת השמים והאוויר היה לח וקר מאד ואי אפשר היה להתנמנם אף שעה אחת הנוסעים הדליקו אבוקות להאיר את החשכה ולהתחמם נגד האח ואף לבשל ארוחת

הערב. — נשים החזיקו בחיקן ובידיהן עיללי טוהים שצעקו ויללו ושככו דמעות כמים ותרעדנה מקור! רבים נחלו ומתו בדרך ולא זכו לראות את ארץ מלותם! ליל בלהות היה לנו הלילה הזה וחרות יהיה זכרנו על לבת כל הנוסע אז ולא יכוף ממנו ומזרעינו עד קץ הימין! —

למחר בשעה הרביעית אחר הצהריים ראינו פתאום תמרת עשן מרחוק עולה ויורד והולך וקרוב אלינו ועוד רגעים אחדים חלפו ונשמע קול שריקת מכונת-קיטור הולך וחזק ונוכחנו לדעת כי מסע "עשאלאנו" יופיע ותשועתנו קרובה לבוא ונעזוב את עמק הבכא הזה ונבוא לשלום למחוז הפצנו ווילנא, ואמנם כן: בא המסע ותחי רוח העם ואין קץ לשמחתנו! — בכל תחנה ותחנה "מסאלי" עד ווילנא באו לקבל פנינו בשירות ותשבחות וברכות הדרך וקול תרועת "הידד" וצאתכס לשלום נשמע למרחוק. בלילה הראשון של סכות באנו לוילנא! כשנשמע קול שריקת מכונת-הקיטור לאות כי באנו לתחנת העיר ושערי שמי ווילנא נפתחו לפנינו — קפצנו ודלגנו איש איש ממקומו מרוב גיל וחדוה! האח! באנו לארץ מולדתנו וערש ילדותנו! באנו לארץ ישראל — "לירושלים — דליטא" בראשון לחג הסכות "זמן שמחתנו"! האח לא נחסר עוד ללחם ולא נגוע ברעב ושלוש יהיה במגורנו! — יצאנו מהעגלות ונכנסנו לבית-התחנה ששם נמכרו פז קיבור ולחם לבן נפת צופים מגדנות ומטעמים ומיני מזונות וזני מרקחות ואנחנו הבאים ממש מארץ "הרעבון" ורעבים "באמת" חטפנו ואכלנו חטפנו ושתינו ונשלם במיטב כספנו — «סאוועטסקי» כפי המחיר אשר שתו עלינו החנונים ונאכל בחפזון ובכוונה רבה ובלענו את הליביבות כבכורה בטרם קץ — ככה תמה נסיעתנו הארוכה והממושכה כחדש ימים מפעטרבורג עד ווילנא. תיכף בלילה שכרתי לי חדר בבית מלון אורחים — "קאמערצעסקאיא" וקדשתי על היין ובקול רם ונשא בדחילו

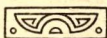
ורחימי בכוף הקידוש ברכתי את ד' שהחיני וקימני והגיעני לזמן ולמקום הזה; אחרי אכלי סעודת ערב שכבתי לנוח מעמל וטלטול הדרך וישנתי בנשימה אחת כל הלילה עד השעה האחת עשרה ביום ושנתי ערבה עלי מאד והרגשתי בנפשי כי החלפתי כח ואון ונשמה חדשה נופחה בקרבי, נהפכתי לאיש אחר ובריה חדשה וכקטן שנולד נדמיתי בעיני התפללתי בחדרי תפלת שחרית והלל הגדול על התשועה הגדולה שעשה ד' לי ולנכדי הקטן "ניסן" יחיה שהביאנו לשלום בלי פגע והצילנו מכל החתחתים ופורעניות מכל עקא ומרעין בישין שקרו לנו בדרך הגדול והנורא הזה. אחר תפלתי אכלתי לשובע מעדני יום טוב: לחם לבן, דגים, כבד ובשר, לביבות ממולאות בבשר ומעשי מחבת ומרק טוב הכל כבשנים קדמוניות לפני המלחמה, ואשר לא טעמתי ולא ראיתי בעיני זה שנים אחדות והיל כשקוי לעצמותי ורפאות לבשרי ולבי —

אחר זה יצאתי החוצה לשוח ברחובות קריה ופגשתי בני אדם גם בני איש יחד עשיר ואביון בפנים צוהלות השמחים בחלקם ומה שלא ראיתי בפעטערבורג זה כבר ששם כל פנים קבצו פארור ושחורות כשולי קדרה! הלכתי לבית הכנסת להתפלל תפלת מוסף ולשמוע אל הרנה והתפלה ונעימות הזמרה של השץ דמתא ופגשתי שמה אוהבים וידידים מאז שהושיטו לי יד לשלום ושמחו לקראתי ואף אנכי שמחתי מאד ותאורנה עיני מרוב רגשותי בקרבי! א' דחו"ה נתכבדתי להתפלל לפני הצבור בבית הכנסת של "זאנוועל" הסמוך לבית מלוני "קאמערצעסקי" ואמירת ההושענות עלתה לי מאד עד כי רבים מהזקנים "התלמידי חכמים" הושיטו לי ידם לשלום והודו לי ב"י אשר כח"י בחול המועד נכעתי מווילנא לקאוונא כי יראתי להשאר עוד ימים אחדים בוילנא, יען וביען כי כבר נשמעו שעטות פרסות הפולאנים הממששים ובאים ולכן אמרתי «עת ללכת — ויברח יעקב ואיננו — עד «הושענא-רבא» החמהמהתי

בִּקְאוּנָא וּבִאֲוֹתוֹ יוֹם נִסְעֵתִי לַעִיר מוֹלַדְתִּי וּמְכֹרֶתִי שְׁאוּעֵל שֶׁשֶׁם
עַל הַתַּחֲנָה הָכּוּ לִי אֵיזָה צַעֲרִים שִׁסִּיעוּ לִי בִקְבֻלַּת הַחֲפָצִים וְהַטְעֲנָתָם
עַל עֲגֻלָּה לְהַבִּיאֵם הָעִירָה וְכֵן תִּמָּה נִסִּיעֵתִי בַּעֲזֹרַת צוּר יִשׁוּעֵתִי—
מִצָּאֵתִי אֶת שְׁאוּעֵל בַּחֲרֻבָּנָה וּשְׁמֻמוֹתָהּ כִּי כֻלָּה נִשְׂרָפָה בְּאֵשׁ בַּעַת
כְּבוֹשׁ הָאֲשֻׁכְנָזִים אֶת הָעִיר וְהִיתָה לַעֲמִי מִפְּלָה וְתֵל שְׁמָמָה, לֹא הִכְרַתִּיהָ
וְאֵף לֹא יָדַעְתִּי אִיָּה מְקוֹם נִחְלָתִי שִׁירְשָׁחִי מֵאֲבוֹתַי זָכְרָם לְבִרְכָּה—
עֵתָה רֹאֶה אֲנִכִּי אוֹתָהּ גַּם בְּבִנְיָנָהּ, כִּי הִחְלוּ שָׁמָּה לִבְנוֹת הַנְּהַרְסוֹת
וְעֵתָה מִתְנוֹסְסִים שָׁמָּה בְּרַב פֶּאֶר וְהִדָּר בְּתִים רַבִּים בְּנוִים לְתַלְפִּיּוֹת
כְּמוֹ רִמִּים כְּבַעֲרִים גְּדוֹלוֹת, גַּם הַמִּסְחָר הוֹלֵךְ וּמִתְפַּתַּח שָׁמָּה הַלּוֹךְ
וְגָדוֹל וְנֹסֵב וְרֹחֵב מֵעַתָּה אֲשֶׁר הָעִיר מִעֲמַמְעֵל נִסְפָּחָה לְלִיטְוָא וְכָל
הַסְּחָרוֹת הַמּוֹבֵאוֹת מִמְעַמְעֵל — דֶּרֶךְ הָעִיר שְׁאוּעֵל הִנֵּה הוֹלְכוֹת
וְעוֹבְרוֹת, וְלִכְן בְּתִי מִסְחָר חֲדָשִׁים וְגָדוֹלִים יִצְיָצוּ בָּעִיר וְעַחֲדִידוֹת
גְּדוֹלוֹת נִשְׁקָפוֹת לָהּ — אִם אֲשׁוּב וְאִבִּיט לְאַחֹר לִשְׁנַת תַּרְע"ה (1915)
עַד שָׁנָה זוֹ תַּרְפ"ד לִסְפּוֹר וּלְמִנּוֹת אַחַת וְאַחַת אֶת כָּל אֲשֶׁר עָבְרוּ
עָלַי בַּתִּשְׁעֵי שָׁנוֹת רֵאִיתִי רַעְיָה אֵלֶּה — אֶתְפֹּלָא מְאֹד הַפֹּלָא וּפִלָּא אֵיךְ
נִשְׁאַרְתִּי בַּחַיִּים וְלֹא נִפְלָתִי חֲלָל תַּחַת נִטְל צְרוּתִי הָרַבּוֹת אֲשֶׁר
סִבְּבוּנִי! הֵלֵב אֲבֵן לִי וְאִם בִּשְׂרִי נִחוּשָׁה? אֵךְ מִבִּשְׂרִי אַחֲזָה אֵלֶּה:
כִּי אִם יִסֵּר יִסְרָנִי יְיָ — לָמוֹת לֹא נִתְנַנִּי וְחִפֵּץ בַּחַיִּי וְרַעֲיוֹן זֶה
יַעֲזֹדְדֵנִי לַחַיּוֹת וּלְקוֹוֹת לַיָּמִים טוֹבָה מְאֹלָה: כִּי ד' צוּרִי וְגֹאֲלִי אֵל
יַעֲזֹבֵנִי וְאֵל יִטְשֵׁנִי לַעֲתָה זִקְנָה וּבִזְכוּת בְּתִי הִיקְרָה פֶּאֶנֶנִי אֶלְעִקְסָאֲנִדְעֵר
וְנִכְדֵּי הִיתוּם הֶקְטָן נִיסָן (נְאֻטָּא) יַחֲיוּ יֶאֱרִיךְ יָמֵי בָטוֹב וּבִנְעִימוֹת וְיִהְיֶה
רִצּוֹן מִלְּפָנָיו כִּי הַשָּׁנוֹת רֵאִיתִי רַעְיָה אֵלֶּה — בַּל תַּחֲדַנָּה בַּמִּסְפָּר
שָׁנוֹת חַיִּי וְנִהְפּוֹךְ כִּי הִיסוּרִים אֲשֶׁר כְּבִלְתִּי — יִמְרְקוּ עֲוֹנוֹתַי וְיִכְפְּרוּ
בְּעַדִּי וּבְעַד בֵּיתִי וְלֹא אֲשׁוּב לְדֹאבָה עוֹד—

אדון השלום אשר בידו לב מלכים ושרים יעצור בעדם
שלא ישובו ללהום עור ולא ישא גוי אל גוי חרב, ויברך את כל
העולם כלו בחיי שלום ושלוה והשקט ובטח ובמנוחה שלמה
שאנו רוצים בה ובזה אשים קנצי למלין. —

(תם ונשלם זה ספר זכרונות המלחמה בפורים קטן תרפ"ד)

עמק רפאים שוכני קבר.

בזה הנני מציב אותות זכרונות נצח למתי
משפחתי שמתו במקומות ובעתים שונים ובגן
עדן תהי מנוחתם.

רבי ניסן וואהלבערג ז"ל מר אבי.

הוא היה יהודי נאמן לד' ולתורתו; תירני ושלם ומדקדק
במצוות ועסק בצרכי צביר באמונה בהשתדלותו ובעמלו
הרב נבנו בשאוועל בית מושב זקנים ובית חולים הוא מת
בעיר ריגא בשנת השלש ושבעים לחייו בחמשה לחדש שבט תר"ע

ת נ צ ב ה .

אמי מרתי גאלדע וואהלבערג ז"ל

מתה בוויילנא בשנת תרע"ה י"ב ימים בחדש אב
בשנת הקרובה לגבורות. היא היתה אשה השובה ויראת ד'

ת נ צ ב ה .

אחותי דבורה מרגלית ז"ל.

מסבות המלחמה ופנעי הזמן טלטלה לעיר פענזא
ושם מתה בדמי ימיה גלמודה וער רי הרחק מחוג משפחתה.
היא היתה אשה כשרה וטובת הלבב.

ת נ צ ב ה .

בני זאב וואָלף וואָהלבערג ז"ל.

מת ברמי עלומיו בשנת השתים ושלשים בפעטערבורג
בשבע בחדש כסלו תרע"ט הוא היה חלש ולבו הלל בקרבו
ולא יכול נשוא את הרעב ששכר בפעטערבורג.

ת נ צ ב ה .

ישראל אהרן וואָהלבערג ז"ל.

נכבה נר ישראל! ביום החמשי בשבוע פ' וישב
תרע"ט (1919) כ"ד כסלו גוע ויאסף אל עמיו חתני
היקר באדם איש המעלה ובעל מדות תרומיות המשכיל
השלם ומפורסם לתהלה, אהוב לכל יודעיו, סוחר נכבד
ונודע לגאון ולתפארת בקאלאַשניקאָווא בירזא בפעטערבורג
בישרת לבו.

הוא נולד בווילקאָווישקי פ' סובאלק בשנת תר"מ
בימי הבחרות למד גמרא ושפת עבר ואף בקר את
הגימנאזיום במאריאמפאל וככלותו חק למודיו בהמחלקה
החמשית נכנס לעבוד בבית מרקחת (אפטייקא) ואחרי חמש
שנים נסע להאוניווערסיטעט ביוריעוו (לפנים דאַרפאט)
ויצא משם מוכתר בתור "רוקח" (פּראָוויזאר) ממדרגה
ראשונה.

בשנת תרע"ג (1913) בר"ח תמוז בא בברית
הנשואין כדת משה וישראל בבית הכנסת הגדול בפעטערבורג
עם בחירתו רצתה נפשו בה בתי הבכירה מרת עֶטְטֶע נ"ע
וכחמש שנים חיו יחד באהבה רבה ומנוחת שלום ושלוח.
כמשלש שנים אחרי דתונתם ברכס ד' בפרי בטן כי ילד יולד

להם, בן נתן להם ונקרא שמו בישראל «ניסן» (נאטאן) ע"ש
 אבי ז"ל, ואז נתמלא כאת הצלחתם ומאושר היה חלקם
 בחיים של ברכה ופרנסה טובה, אך לא לעולם חסן ושמש
 הצלחתם באה פתאום: ישראל חתני זה שהיה תמיד בריא
 אולם וחסון כאלון, וכארו בלבנון יפה תואר וטוב מראה מאד
 וקומתו דמתה לתמר; זה ההוד ותפארת האדם נחלה פתאום
 במחלה פנימית אשר הרופאים נלאו למצוא פתחה, מה שמה
 ומאין מוצאה, עברו שבועות וחדשים ומצבו הלך ורע! פנה
 זיוו והדרו והודו נהפך למשחית, ולא ארכו הימים, אחרי אשר
 סבל יסורים רבים ונוראים מאד, והוא מת ואיננו! — ביום
 א' דחנוכה הובא לקברות בפעטערבורג סמוך אצל קבר
 אביו ז"ל בשורה שלישית קבר 95. —

בעינים זולגות דמעות ובלב קרוע ומורתח, נשבר
 ונדכא כותב אנכי חותנו, את הטורים האלה, לזכרון עולם
 בספר הזכרונות שלי, ומנהמת לבי מקונן אנכי: על האי
 שופרא דשופרא דאזלא ובלי בארעא בעצם ימי עלומיו
 בשנת ט"ל (39) לחייו! וי להאי מרגניתא טבא ולפה שהפיק
 מרגליות שילחך עפרי כהתנא האלסי רבי כשמטא להאי
 קרא: «השליך משמים ארץ תפארת ישראל» הוי קא בכי:
 «וי! מאגרא רמא לבירא עמיקתא!» כן אנכי הונני בוכה
 וצועק ככרוכיא: וי על תפארת «ישראל» שנקטף באביב חלדו.
 תנצב"ה ובגן עדן תהי מנוחתו.

בתי עטעל וואהלבערג ז"ל.

מירתו של ישראל אהרן בעלה הרגילה את עצביה
 מאד ומוסדי גוה דתמוטטו, יומם ולילה בכתה בלי הפוגות

ותקונן על בעלה ואלוף נעוריה שנקטף בעצב ימי עלומיו
ומאנה הנחם! הים של דמעות ששפכה כמים המס את לבה
ולא עצרה כח להבליג על יגונה ויהי כשמונה חדשים אחרי
מות בעלה חלתה במחלת "הדיוצנטעריע" ואחרי שבועים ימים
מתה גם היא בשנת החמש ושלשים לחייה בראש חדש אב
תרע"ט ותקבר סמוך לקבר בעלה והנאהבים ונעימים בחייהם—
במותם לא נפרדו היא כלתה חק למוריה בת המאווים בשאזועל
ותתכבד במעדאליע של זהב ואח"כ בקרה בית ספר לרופאי
שנים בפעטערבורג ותקבל תעודת רופא שנים והיתה
חביבה לכל מכירה בגלל מזגה הטוב ותומת לבה.

ת נ צ ב ה .

רבקה בת ר' יצחק ראב"ד ז"ל.

במיתתה של בתי יעטטע נתמלא כוס התרעלה והיגון
שלנו ורוב הכוס שתתה ומצצה עד תומה אמה רעיית רבקה
ומעוצר רעה ויגון נפלה למשכב ותאנש ותמת בי"ח שבט
תר"פ כחצי שנה אחרי מיתת יעטטע היא היתה אשה כשרה
ומהוללה בתשכחות ונוחה לבריות.

ת נ צ ב ה .

בלע המורת לנצח ומחה ד' דמעה מעל פני
וישמרני מכל עקא ומרעין בישין שלא תאונה
אלי רעה ונגע לא יקרב באהלי ורק שדום
ושלוח יהיה במגורי. אמן.

באורים באגדות חז"ל

פתגמים ושיחות חולין על טהרת הקדש

.....

איתא באיכה רבתי בחורבן בית ראשון ר' יוחנן אמר שמונים אלף פרחי כהונה ובידם שמינים אלף "מגני זהב" בקעו להם דרך בחילותיו של נבוכדנאצר והלכו להם אצל הישמעאלים וכו'. לכאורה קשה מדוע "אחזו בידיהם המגנים" ומדוע של "זהב"? הלא יותר בטוחים היו לקבוע להם דרך חילותיו של נבוכדנאצר לו לבשו על חזיהם שריוני נחשת וקשקשים היותר מוצקים ואיך ערבו את לבם לעבור במגנים "קטנים" של זהב דוקא? הלא החצים המעופפים יוכלו לחדור אל לבם ולפלו כליותיהם! אך לפי דעתי אפשר לבאר כונת רבי יוחנן בזה האופן שרצה לאמר כי השמונים אלף פרחי כהונה הטו את לבם של שרי הגדוד שצרו על ירושלים בשוחד ממון וכל אזד מהפרחי כהונה נתן מכיסו מטבע של "זהב" ומכלם ביחד עלה הסך לשמונים אלפים מטבעות ועלתה בידם לעבור הדרך בשלום בלי פגע כי "הכסף והזהב" המת המגנים היותר חזקים ומוצקים וגם האויב היותר גדול נכנע מפניהם ונהפך מ"אויב" ל"אוהב" ולב אבן ובשר נחושה יהפך ללב בשר ונעשה רך. כדונג – אפשר להיות כי על מטבעות הזהב של אנשי הצבא היהודים היה חקוק סמל "מגן" ולכן נקראו בשם "מגני – זהב" –

בפרק "המגרש" בסוף מסכת גיטין איתא: "כל המגרש את אשתו הראשונה" "אפילו מזבח מוריד דמעות עליו" וכו' שנאמר כי היא חברתך ואשת בריתך וכו' ואשת נעורים כי תמאס וכו'.

יש מפרשים ואומרים: "המזבח" מוריד דמעת יען כי הוא סמל "השלום" והאהבה שע"י הקרבנות שמקריבים עליו נעשה שלום ואהבה בין ישראל לאביהם שבשמים ולכן הוא מוריד דמעות על האיבה שבין איש לאשתו. אך בעיני קשה מאד מדוע נאמר "אפילו" מזבח מאי אפילו? לדבריהם שהמזבח "סמל השלום" באמת ראוי לו להוריד דמעות ומאי רבותא דאפילו? — לכן אומר אני לפרש באופן אחר: התנא רצה לתאר בשרד נאמן את האסון הגדול בחיי משפחה אם יקרה כי איש יבוא לבית דין לגרש את אשת נעוריו אשת חיקו ואהובתו מאז מקדם יען כי בלי ספק ח"י המשפחה שלהם בחדרי משכיתם לא היו סוגים בשושנים וריב ומדון היו ביניהם כל הימים עד כי כשל כח סבלם לנשוא את השפיכת דמים מקטטות ומריבות ודין ודברים בינו לבינה ונתמלא סאתם עד כי החליטו להסיר מעליהם את צעיף הכושה ולהתגרש בבית דין בפומבי! היש אסון גדול מזה ושפיכות דמים יותר מזה בעד אנשים נמוסיים ונאורים? ולכן השכיל התנא לאמר "אפילו" המזבח שמקריבים עליו קרבנות ושופכים עליו דמים הרבה בכל יום ויום והוא גם "בשפיכת דמים" כי ההרגל נעשה טבע וכן גם שוחט השור ורופא מנתח "כירורג" הרגילים במלאכתם אינם חשים שום השתתפות של צער בחתכם באיזמל את בשר האדם והבהמה אך על שפיכות דמים כזו שאיש בא לבית דין לגרש את אשתו ואשת ברייתו והיא נתרצתה להפרד מבעלה ואלוף נעוריה. "אפילו" המזבח, הרגיל בשפיכות דמים כמים, גם הוא "מוריד דמעות" כמים. —

מגילה דף ל"ב ע"א אמר ר' פרנך אמר אביי וכו'.

האוחז ספר תורה ערום — נקבר ערום! ערום סלקא דעתך? אלא ערום בלא מצוות, בלא מצוות ס"ד? אלא ערום בלא אותו מצוה, לדעתי אפשר לבאר פרוש הדברים האלה באופן זה: בתורתנו

ישנם הרבה מקראית שאי אפשר היה לפרשם כפשוטם וחכמי התלמוד פרשום באופן אחר, והיו לטטפות "בין עיניכם" "וראיתם אותו"; לא תבערו אש "ביום השבת" שהקראים דורשים אותם כפשוטם "בין עיניכם ממש" לא תבערו ב"יום" דוקא, וראיתם אותו והציציות שלהם תליות על הקיר לראוה בם ואינם לובשים כלל את הטלית עם הציציות ואינם מקימין המצוות האלה כהלכתן וזאת כונת רבי יוחנן: האוחז ספר תורה «ערום» נקבר ערום: רצה לאמר דברים «ערומים» כפשוטם ולא כמדרשם נקבר ערום ושאל השואל; ערום ס"ד? מדוע נקבר ערום בגלל שלא קים המצוה כהלכתה? וענהו ערום בלא מצוות שאינו מקימן כהלכתן, שוב שאלו בלא מצוות ס"ד? וכי בשביל שאינו מקים שתיים או שלש מצוות כדבעי אבד זכותו לגמרי? אחר כך ענהו, אלא בלא אותו מצוה: אם לא יקים איזה מצוה נקבר ערום מאותה מצוה שעד יום מותו וקבורתו לא קים מצוה זו ונקבר בלי קים המצוה הזאת בחייו.

בירושלמי מס' פאה פרק ראשון: «כל הקובע עתים לתורה הרי זה מפר תורה!» לכאורה תמוה מאד וכי בשביל שקובע עתים ללמוד תורה כמצוה על כל איש יהודי — ה"ז מפר תורה? לפי דעתי כן הוא כונת המאמר הזה. אנחנו צריכים להאמין באמונה שלמה בנצחיות תורתנו שלא תהא מוחלפת לעולם, ועד נצח ינון שמה וכמאמר חז"ל קוב"ה, ישראל ואוריתא חד הוא: כמו שקב"ה הוא נצחי גם תורתו «נצחית» ולא תהי מוחלפת והכוfer בזה ואומר כי התורה תשתנה ותתחלף בשנוי העתים ובחליפות הזמנים הרי זה אפיקורוס גמור וכוfer בכל התורה כלה לכן «הקובע עתים לתורה» לא ללמוד ולעסוק בתורה אך הוא קובע לתורה עצמה לאמר כי היא «עתית» ולא «נצחית» ולכן הוא «מפר תורה». —

ארבעים יום קודם ליצירת הולד: בת קול מכרזת ואומרת — **”בת פלוני לפלוני”** — לכאורה קשה מאד מדוע אינו מכריז הבת-קול גם **”בן פלוני או פלוני לפלונית?”** אך לפי דעתי אין כאן קושיא כלל כי מן הדין איש רשאי לישא נשים אחדות ואי אפשר לאמר עליו **”פלוני לפלונית”** אבל האשה נקנית לבעלה ודיליה היא ואינה חויא לתרי גברי ואצלה אפשר לאמר בת פלוני לפלוני ולא לשום איש אחר בעולם. —

סנהדרין דף כ”ב ע”א: אמר רבי יוחנן אין אשתו של אדם מתה אלא בשביל שיש לו תוכעין ואין לו ממון לשלם שנאמר **”למה יקח משכבך מתחתך וכו”** אפשר לאמר בדרך הלצה כי הק”בה הרוצה שכל לזה ישלם להמלוה את חובו ובל יהיה **”לזה רשע ולא ישלם”** — הוא הק”בה לוקח את אשתו ממנו והוא האלמן ישא אשה אחרת עם נדוניא ומהנדוניא ישלם להבעלי חיבות שלו

בסוף מסכת נדה: תנא דבי אליהו **”כל השונה הלכות יום מובטח לו שהוא”** **”בן עולם הבא”** שנאמר הליכות עולם לו אל תקרא הליכות אלא הלכות הדברים פשוטים מאד כי השונה הלכות בכל יום יודע מה אסור או מותר ולפרוש מן עבירות והוא בן **”עולם הבא”**. אך יש להמליץ עוד לבלי לסרס המקרא ולדרשו מהליכות להלכות ואפשר לאמר כי האיש אשר עיניו בראשו ויחכם לדעת מהליכות העולם שבכל יום איך צריך לחיות לבלי הכשל בפגעי הזמן ומסבותיו וכמה שנאמר ימים ידברו ורוב שנים יודיעו כמה — האיש הזה הוא בר-קימא ובן **”עולם הבא”** — בן העתיד בעולם הזה שהוא גם כן יכונה **”עולם הבא”** יען כי רק **”ההוא”** הוא **”עולם הזה ו”המחר”** — **”עולם הבא”**

במסכת שבת דף ל' ע"ב איתא: "אמר רב גידל אמר רבי. כל תלמיד היושב לפני רבו ואין שפתותיו נטפות מר תכוינה" שנאמר: "שפתותיו שושנים נטפות מר עובר" — אל תקרא "שושנים" אלא "ששונים" ואל תקרא מר עובר אלא מר עובר "כפירוש רש"י "מרירות מחמת אימה ויראה וכתב המהרש"ל ז"ל בזה הלשון: מנא לו תכוינה: "אמינא דסמיך אסיפא דקרא: "ידיו גלילי זהב ממולאים בתרשיש" וכו' — לפני עשרים שנה בערך או יותר בזמן שהחכם רבי נחום סאקאָלאָו היה עורך «הצפירה» בווארשוי שאל אחד החכמים במחלקת «החידות» שנדפסו אז בהצפירה לפתור לו פשר דבר המהרש"ל ז"ל הנודע בעולם הלומדים התלמודיים למופלא ואינם יורדים לסוף דעתו. אנכי אז כן פתרתי כוונת המהרש"ל ז"ל דקשה לו מנא לן תכוינה? הלא מה אל תקרא: שושנים ומר עובר אלא ששונים ומר עובר אינו מוכח כלל "שתכוינה" לכן אמר: אמינא דסמיך אסיפא דקרא "ידיו גלילי זהב ממולאים בתרשיש וכו' ורצה לאמר כי "הזהב" ו"התרשיש" מראה כמראה אש ולכן אמרו כי הקב"ה הראה למשה רבנו עליו השלום שני מיני לוחות של זהב ושל אש ומשה רבנו ע"ה לא ידע להבדיל ביניהם ונכשל לנגוע בשל אש ונכוה ונעשה כבד־פה. כן: "נצוצי אש" — מתנוצץ "כזהב" פרוים וכן "תרשישי־גבה" ואבן "תרשיש" ודומים זה לזה וזה ברור כוונת המהרש"ל תשובתי ישרה בעיני העורך החכם סאקאָלאָו והדפיסה בהצפירה וגם הוסיף להעיר מדיליה בזה הלשון: "על שאלת הסופר קבלנו הרבה חבילות חבילות של פתרונים ורובם ככלם אין בהם ממש, אך פתרון סופרנו ה' וואָהלבערג משאָוועל מצא חן בעינינו ומתקפל על הלב ולכן פנינו מקום פה לדבריו.

ויצא קין מלפני ד': אמר רבי הונא בשם ר' חנינא — יצא שמח, כיון שיצא פגע בו אדם הראשון, אמר לו: «מה נעשה בדינך»? אמר לו: «עשיתי תשובה» «ונתפשרתי».

כיון ששמע אדם הראשון כה התחיל טופח על פניו.
אמר לו: כל כך הוא כחה של "תשובה" ולא הייתי יודע? באותו
שעה אמר אדם הראשון: "מזמור שיר ליום השבת". (ויקרא רבא
פ' י. מובא בספר אגדה לביאליק וראבניצקי בספר רביעי פרק
"תשובה" דף 29. — לדעתי כוונת המדרש אפשר לבאר בדרך "שיחת
חולין" — כי אדם הראשון הצטער מאד על שלא עשה תשובה על
חטאו שהלך בעצת אשתו ועבר על פקודת ד' כי אם כל כך גדולה
תשובה שמכפרת גם על הורג נפש אחיו. עאכ"ז על עובר על
מצות ד' ואם הוא עשה תשובה גם לו היתה כפרה גמורה שלא
גורש מגן עדן והיה חי וקים לעד. ולכן מרוב צער ויגון "התחיל
טופח על פני עצמו. אך בכל זאת שמח מאד על כחה של
התשובה" יען כי גם עתה יכול לשוב וינקה מעונש בעלמא דקשוט
וגם הוא "יתפטר" עם הפמליא של מעלה. ולכן מרוב רגשותיו
בקרבו ועליצות נפשו באותו שעה פתח ואמר: "מזמור שיר ליום
השבת"; ר"ל מזמור שיר לעתיד לבוא וליום שכלו "שבת"
ומנוחה לחיי העולמים" — "העולם הבא".

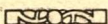

פ ת ג מ י ס .

מליץ יושר (אדוואקאט) מכונה "עורך-דין" אך מליץ
"פושע" ומועל בשליחותו יפונה "עוכר דין". —

למה לפנינו בישראל נקראו הרבנים "הקזיאננים" "רבנים
מטעם" — יען כי רובם היו "מפירי חק ועבריינים" ומיום שנחרב
בית המקדש "נטל טעם" ... ונתן לעוברי עברה. —

איתא בגמרא: שלשה דברים "מרחיבין" דעתו של אדם:
"אשה נאה, דירה נאה וכלים נאים". — לדעתי אפשר לאמר: אל
תקרא "מרחיבין" אלא "מחריבין" כי מי שיש לו ששה אלה
הוצאותיו מרובות, ומדאגות הפרנסה ראשו עלי כגלגל וסחרחר.

KARO ATSIMINIMAI

parašė

Jakubas Volbergas.

Kaunas — 1924